

AİLE-BEBEK İLETİŞİMİNDE, "BEBEK DİLİ" YÖNTEMİ KULLANIMININ ÖNEMİ, TEKNİKLERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA VE YETİŞKİNLERE BAZI ÖNERİLER

Abdülkadir KABADAYI*

ÖZET

İnsanoğlunu, diğer varlıklara üstün kılan en önemli özelliklerden birisi de biyolojik olarak doğuştan getirmiş olduğu konuşabilme yeteneğidir. Ancak, bu yeteneğin olgunlaşması, açığa çıkması, belli bir süre almaktadır. Bu noktada, bebeğin iletişim kapasitesinin gelişmesinde, bebeğin ailesinin ve çevresinin destek ve teşviği son derece önemli rol oynamaktadır. Bebeğin dil gelişimi sürecinde, bebeğin çevresi, bu süreci kolaylaştırıp iletişimi eğlenceli bir hale getirmek için bazı yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden birisi de, hemen hemen her ailenin, sık sık başvurduğu "bebek dili" tekniğidir.

Bu araştırmada, önce, "bebek dili"nin tanımı yapılacak, sonra, "bebek dili"nin kültürler arası kullanım özellikleri açıklanacak, daha sonra, 24-38 aylık 8 çocuğun bir biriyle iletişimi esnasında kullanmış oldukları "bebek dili"nin özellikleri gözlemlenerek, morfolojik ve semantik açılarından yaygın olarak konuşulan dillerden biri olan İngilizce'yle karşılaştırılarak sınıflandırılacak, en sonunda, "bebek dili"nin kullanımıyla ilgili yetişkinlere bazı önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Bebekdili, Çocuğun dil gelişimi, Aile-bebek iletişimi, Kültürlerarası karşılaştırma, Çocukta dil bilimsel değişimler, Semantik değişim, Morfolojik değişim.

A COMPARATIVE STUDY ON THE IMPORTANCE OF "BABY TALK" METHOD, TECHNIQUES IN FAMILY-BABY COMMUNICATION AND SOME SUGGESTIONS TO THE ADULTS

ABSTRACT

One of the most important characteristics of human beings that make them superior to the other livings on the earth is biologic prewiring of speaking ability they have brought with in-born. But, it takes a definite time for them to mature and manipulate a language fluently and accurately. At this point, the support and the encouragement of the baby's family and environment play crucial roles in the process of baby's communication capacity development. Baby's family and environment have been using some methods to facilitate this process and make the communication among the family enjoyable in the process of baby's language development. One of the most effective techniques of these methods is "baby talk" almost all families often practise.

In this longitudinal study, first, the definition and the description of the "baby talk" will be made, secondly, the cross-cultural characteristics of the "baby talk" will be revealed by the authentic examples, thirdly, the characteristics of the "baby talk" 8 toddlers, 24-38-month-old, have used during the interaction of each other will be observed and will be scrutinized by the comparision of English, which is one of the most widely spoken language all over the world, from the morphologic and semantics aspects. As a final remark, some suggestions will be made to the adults and families about the effective and efficient usage of the "baby talk".

Key words: Babytalk, Language development of child, Family-baby communication, Cross-cultural comparision, Linguistic changes of children, Semantic changes, Morphologic changes

GİRİŞ

Bebeğiniz doğum hanede doğup ilk hayatınıza girdiğinde, çevrenizdeki insanlar, bebeğinizin kime benzediği, göz renginin ne olduğu, fiziki yapısı hakkında çeşitli fikirler yürütürler. Bebek bir kaç günlükken, hiç kimse bebeğin, neden konuşmadığı hakkında fikir yürütmez. Bebekler, doğduklarında ağlayabildikleri halde neden konuşamazlar? Bebekler doğdukları anda konuşmaya başlayabilselerdi ne gibi bir dil konuşurlardı? Dil, diğer insanlarla koordinasyon ve karşı-

lıklı bir iletişimin sonucu olarak iki yönlü bir süreç olduğuna göre, bebeklerin dünyaya yapay bir dili konuşarak doğamayacakları açıktır.

Bebeklerin, dile karşı doğuştan motivasyonları olmasına rağmen, dili anlamayı öğrenmek ve sözcükleri etkili kullanabilmek, bebeğin aile çevresi tarafından teşvik edilen özel bir "girdi"yi gerektirir. Bebekler, özellikle "bebek dili" olarak adlandırılan konuşma biçimine yatkındırlar. Ses tonu, hafifçe yükseltildiğinde, sesli harfler kelimelerden düşürüldüğünde, kelimeler şarkı söyler

biçimde melodik bir tarzda telaffuz edildiğinde, bebek için gözde olan bir konuşma tarzıyla konuşuluyor demektir. Dolayısıyla bebek, etrafındaki yetişkinleri dinlemek için ne kadar çok zaman ayırırsa, o, kendi sözcük gelişimi için kendisine o kadar çok yatırım yapıyor demektir.

1. BEBEK DİLİ

1.1. "Bebek Dilinin," Bebeğin Dil Gelişimindeki Yeri ve Önemi

"Bebek dili"nin farklı adlar altında çeşitli tanımları yapılmıştır. Ingram'a (1989) göre, "bebek dili", her hangi bir toplumda, bebeğe hitap edilirken, yetişkinler tarafından konuşulan özel bir dildir. The American Heritage Dictionary ise, "bebek dili" ni, "Oyun çocuklarıyla, özellikle bebeklerle iletişime girerken, aile ve yetişkinlerin kullanmış olduğu, basitleştirilmiş kelimeler, melodik tonlama, tekrarlama ve belli bir tempo içeren çeşitli söylem kalıplarıdır" şeklinde açıklamaktadır.

"Bebek dili," doğal olarak, yabancılardan ziyade, bebeğin kendi ailesi tarafından bebek için kullanılmaktadır. Bu nedenle, doğumunun ilk gününden itibaren, aileler, bebekleriyle, "bebek dili" diye adlandırılan özel bir konuşma biçimiyle iletişim kurmaya başlarlar. Yeni doğan bebekler de, bu abartılmış özel iletişim tarzını normal bir iletişim biçimine tercih etmektedirler (Cooper ve Aslin, 1990). Daha çok bebeğin cıvıldamasından elde edilen seslerin bir taklidi olan ve melodik bir kelime dağarcığından oluşan bebek dili, çok az resmi konuşma tarzı içeren bir iletişim türü özelliği taşımaktadır. Brown'a (1977) göre, bebek dili, iki zihni, yani, yetişkin ve bebeği, aynı konu üzerinde yoğunlaştırarak, anlamak ve anlaşılacak, iletişimi verimli ve ilginç kılmak için kullanılmaktadır. Aileler, bebek dili kullanırken, kelimelere, hoş bir melodi özelliği yükleyerek bazı heceleri de kelimelerden düşürmektedirler (Papousek ve ark. 1985). Yetişkinler, bu şekilde, hem bebeğin ilgisini çekerek hem de kelimelere duygusal bir melodi yükleyerek bebekle iletişimi gerçekleştirmektedirler.

Snow (1977), bebek dili kullanımının önemi üzerine üç temel gerekçe ileri sürmektedir:

1. Ana dil edinimi, erken bebeklik çağlarında başlayan anne ve çocuk arasındaki bir etkileşim sürecinin sonucudur. Bebek, kendi dil gelişimi kadar duyuşsal ve zihinsel gelişimi için de önemli olabilecek bu sürece, annesi kadar, kendisi de katkıda bulunmaktadır.
2. Anadil edinimi, zihinsel gelişimin bir sonucudur ve zihin tarafından yönlendirilir.
3. Basit bir söylem üretimi, fonoloji ve sentaks edinimi kadar ilginç olan pek çok iletişimci be-

ceriden sadece bir tanesidir.

Yetişkinler, bebekle iletişime girerken, bebeğin ilgi duyduğu kelimeleri seçerek kelime sayısını sınırlı tutarlar. Bu noktada, yetişkinin amacı bebeğe, dili öğretmek değil, bebekle etkileşim ve iletişimi devam ettirmeye çalışmaktır (Shatz, 1984). Bu iletişim tarzında, içerik ve tonlama çocuksu ama diyalog kalıpları, yetişkin seviyesindedir (Bruner, 1981). Bornstein ve Ruddy (1984), boylamsal bir araştırmada, dört aylık bebekleri olan ailelerin, bebek dili kullanarak bebeklerinin ilgilerini çevredeki eşya ve nesnelere yönlendirerek bebeklerinin erken dil edinimlerini hızlandırdıklarını tespit etmişlerdir. On iki aylıkken bu bebeklerin, daha az bebek diline muhatap olmuş bebeklerden daha çok kelime hazinesine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Moerk (1989), bazı gelişimcilerin, daha da ileri giderek, hayatında hiç bebek diline muhatap olmamış bebeklerin, ileri yaşlarda yetkin bir hatip olamayacaklarını belirttiklerini vurgulamaktadır.

Bazen aileler, çocuklarının hemen konuşması için o kadar çok isteklidirler ki bu süreci hızlandırmak için büyük gayret gösterirler. Fakat, bu defada, bebeğin biyolojik yapısı bir engel olarak karşısına çıkar. "Aileler, bebeğin konuşma sürecini hızlandırarak olması gerekenden daha öne çekebilirler mi?" sorusuna Webber (1988) "Bebek konuşmaya biyolojik olarak hazır oluncaya kadar, ailelerin bu sürece müdahale etmeleri bir sonuç vermeyecektir. Bu noktada, ailelerin yapabilecekleri en etkili şey, bebeklerini konuşmaya motive edecek en kolay konuşma tarzını kullanmalarındır." şeklinde cevap vermektedir.

1.2. Bebekler, Konuşmayı Ne zaman ve Nasıl Öğrenirler?

Dili öğrenirken her normal çocuk, bazı temel safhalardan geçerler. Çocuğun dili, basitten karmaşığa, bireysel seslerden tek heceliye, tek kelimeli tümcelere, iki yada üç kelimeli cümlelere ve daha sonra çok daha karmaşık cümlelere gelişir.

Tablo 1'den anlaşıldığı gibi, bebeğin çığlıkları, refleksle dayalı olup ilk bir ay içinde farklılaşmaktadır. Yani, bebek, uykulu, aç ve kızgın olduğunu belirten farklı sesler çıkarmaktadır. Uyanık'a (2001) göre, bebek doğduktan hemen sora kendisini sesle ifade etme olayı başlar fakat bu olay konuşma diline göre çok farklıdır. Bu noktada, bebeğin doğuştan getirdiği bir ses reperatuarı vardır. Çıkardığı sesler ise, bebeğin ihtiyaçlarını yansımasını ifade eder. Vokalizasyon (Melodi türü konuşma) kullanılması, daha uzun süre alır. Altı haftalıkken, bebekler, sesli harfleri kullanılmaktadırlar. Bu safha, agulama safhası olarak adlandırılmaktadır. Bu safhada bebek, kendisini

Tablo 1 Söylem Gelişimi (S.R Yussen ve J.W. Santrock, Child Development Dergisinden Uyarlanmıştır, 1978)

YAŞ	DİL ÖZELLİKLERİ	ANLAM
Doğum anı	Reflekse dayalı sesler	Yok
1 aylık	Farklılaşmış sesler	Uyku, açlık veya kızgınlık.
6 haftalık	Agulama (Sesli harfler)	Rahatlık
6-7 aylık	Cıvılda: Tek heceli seslerle bir dize oluşturma	Ses provası ve haz alma
10 aylık	Taklit ediyor görünme	Ses provası
12 aylık	Tek kelimelik ses bileşimleri	Bir muhataba yöneliktir
12-18 aylık	Tek kelimelik cümle: Genellikle bilinen nesne isimleri ve reaksiyonlar	Muhatap: Bağlam belirsizdir.
18-30 aylık	Telgraf cümleleri:Esası içeren iki yada üç kelimeli cümleler	Muhatap: Bağlam çok önemlidir
30-42 aylık	Cümle uzunluğu dört yada beş kelimeye kadar çıkar	Muhatap:Yetişkin bir dinleyici
4 yaşında	Yetişkin bir kimsenin sözdizimine sahip. Telaffuz tam gelişmemiş olabilir	Düşünce, işlem öncesi dönemde ve söylemle yansıtılır.

rahat ve mutlu hissetmektedir. Bebek, altı, yedi aylıkken, örneğin "dada" hecesini "dadadadada-dadada" gibi bir dize oluşturmak için kullanmaktadır. Sonunda bebeklerin kullandığı heceler "aba-dada-ba-ba-ma-ma-dadi" gibi değişmektedir. Bu cıvılda safhası, bebeğin haz aldığına ve bir çeşit ses provası yaptığına işaret eder. On aylıkken bebekler, sözcükleri, tekrar etmeye başlarlar. Bu noktada, bebek, söylemlerini sadece hazzını göstermek ve bir şeyi işaret etmek için aktarmaya çalışır. Daha sonra, çocuk, dilsel döneme girer yani, çocuk, anlamlı sözcükler üretmeye başlar. Bu noktada, bağlam ve içerik son derece önemlidir. Çocuk, tek sözcüklü kelimeleri kullandığında, "Nerede" ve "Ne" gibi kelimeler bir anlam ifade eder. Örneğin çocuk "Kaynım" (Karnım yerine) dediğinde, buradan "Karnım ağrıyor" yada "Bu benim karnım" anlamları çıkarılabilir. Çocuk, telgraf safhasında, iki yada üç kelimeyi bir araya getirdiğinde, onun mesajları, önemli temel kelimeleri ihtiva etmektedir. Çocuğun "Kayn ağyıyo" şeklindeki bir söylemi "Benim karnım ağrıyor" yada "Onun karnı ağrıyor" şeklinde bir bağlam içerisinde algılanabilir. İki dört yaş arasında, çocuğun cümleleri, nispeten daha uzundur. Cümlenin manası, yetişkin birinin anlayabileceği bir seviyededir ve cümlenin hangi bağlamda kullanıldığı yetişkin tarafından kolayca çıkarılabilir. Örneğin, "Yok yatak" cümlesi

"Yatağa değil" daha sonrada "Yatağa gitmek istemiyorum" şekline dönüşür. Dört yaşında, çocuğun kurduğu cümlelerin söz dizimi, yetişkinin söz dizimine çok yakındır.

Yetişkinler, çocuklarının düşündükleri şeylerle ilgilendiklerini, çocuklarına hissettirmek durumundadırlar. Çocuk ve yetişkin arasındaki roller, yaş, çocuğun bebeklik ve erken çocuklukta geçirmekte olduğu evre gibi pek çok değişken açısından araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Condon'a (1979) göre, bu kritik roller, daha bebekliğin ilk günlerinde başlar. Anneleri, kendileriyle daha ilk günden iletişime giren, konuşmaya başlayan bebeklerin, iki yaşında söz gelişiminde daha avantajlı oldukları tespit edilmiştir (Freedle ve Lewis,1977). Yetişkinler, iki yaşından dört yaşına kadar olan çocuklarla "bebek dili" denen bir konuşma tarzıyla iletişime girerler. "Bebek konuşması", kısa, basit cümle ve kelimelerle konuşmanın basitleştirilmiş biçimidir. Onur'a (1995) göre, öğrenme kuramcıları, anababaların ve diğer kişilerin, bebeğin dilini biçimlendirdiğini düşünmektedirler. Anababalar, bebeği beslerken yada altını değiştirirken bebeğin yanında konuşurlar. Bebek, konuşma seslerini ve anababanın diğer özelliklerini olumlu duygularla birleştirir ve bu nedenle bunlar pekiştirilmiş olur (Staats, 1968). Araştırmalar, küçük bebeklerin

insan konuşmasını, çoğu zaman annenin konuşmasını diğer seslere tercih ettiğini göstermektedir (Friedlander, 1970). Anababalar, belki bebeği önce kendilerine baktırmaya, daha sonra agulamaya ve cıvıdamaya pekiştirmekle başlıyorlar. Bebeğin gülümsemeleri, çoğu zaman bu seslere eşlik ediyor, böylece anababalar, büyük olasılıkla dikkatleriyle, kendi gülümsemeleriyle, konuşma ve "bıcı bıcı" larla davranışı pekiştirmektedirler (Onur, 1995). Bebek, "dada" gibi ses veren bir şey söylerse, anababalar, büyük olasılıkla, dikkat, gülümseme ve övgüyle tepki verirler. Eğer çocuğun ablasının adı Esra ise çocuk onu "Eddaa" olarak çağırabilir. Başlangıçta pekiştirmeyi hak etmek oldukça kolaydır, ama daha sonra anababalar ve kardeşler, yalnızca daha iyi yaklaşımları bekler ve pekiştirirler. Kavaklı'ya (1992) göre, çocuğun erken konuşmasında ev çevresi, çocuğun günlük yaşamı, ailenin eğitim düzeyi ve ailenin öğretim biçimi önemlidir. Bebeğin ilk kelimeleri, kendi ailesi tarafından anlaşılabilen, gerçek kelimeye yakın bir kelime olabilir. Bebeğin ürettiği gerçek kelimeye uygun, yaklaşık kelime olarak, bebeğin 17 aylıkken; düm, 21 aylıkken; buu, 24 aylıkken; su kelimeleri örnek olarak gösterilebilir. Bu durumda çocuk su deyinceye kadar, ailedeki her fert, musluğu açıp bardağı yada banyo küvetini doldururken, musluktan akan sıvıyı "düm" diye nitelendirmektedir. Bebeğin aynı kelimeyi, sürekli yaklaşık kelime kullanarak nitelendirmesi gerçek kelimeyi telaffuz edene kadar ailesi tarafından teşvik edilir (Kabadayı, 2000). Buradan da anlaşılacağı üzere, çocuğun dil gelişimine ilişkin öğrenme görüşü, pekiştirme, biçimlendirme ve model olma aracılığıyla toplumsal çevrenin etkisini vurgulamaktadır.

Bebeğin dil gelişiminde etkisi olan önemli faktörlerden bir tanesi de bebeğin biyolojik yapısıdır. Konuşmanın normal şekilde meydana gelebilmesi ve dil gelişimi için ses üretmeye aracı olan organların normal çalışmasına ihtiyaç vardır. Yani çocuğun konuşabilmesi için belli bir dönemi geçirmiş olması lazımdır. Demirezen'e (2003) göre, dil öğrenimi sürecinde, ciddiye alınması gereken ve yaşa bağlı, somut olarak kanıtlanabilen bazı kritik dönemler vardır. Bu dönemler, aile-okul-çevre tarafından yeterli düzeyde işlenmezse, hem anadil hem de yabancı dil öğrenimiyle ilgili çalışmalarda büyük sorunlar ortaya çıkar. Yörükoğlu'na (1979) göre, beş aylık bir bebeğe ne kadar uğraşılırsa uğraşılırsa konuşma öğretmek mümkün değildir. Ancak 8. ayından itibaren bebekler, duyduklarını olgunlaştırmaya ve tekrarlamaya başlarlar. Bu safhada bebekler, artık konuşmaya yatkın hale gelmiştir. Bu dönemden sonra, öğretim, etkili olmaya başlar. Çocukla ilgilenme, uyarılma ve destekle bu yetenek hızla gelişir. Fakat bu dönemde ilgi ve uyarılmadan yoksun kalan çocuklarda yetenekler körelir.

1.3. "Bebek Dili" Kullanımının Kültürel Boyutları

Bebek dili, pek çok farklı kültürlerde mevcuttur. Anadilin kazanımında önemli roller üstlendiği düşünülmektedir (Ferguson, 1977):

- Bebek konuşması, iyi, açık bir iletişim ve kendi kendini ifade etme imkanı tanır
- Dil gelişiminin ilk safhasında olan çocuklara, dil öğretmek için ortaya çıkmıştır.
- Çocuklar, iyi, kötü, kirli, şık gibi, sık kullanılan kelimelerle toplumsal değerleri öğrenmektedirler.

Papousek ve diğerleri (1991), bebeklerin, çeşitli kültürlerde rastlanan ve duygusal mesajlarla melodik söylemlerin iç içe olduğu bir iletişim tarzına duyarlı olduklarını belirtmektedirler. Bu melodik söylem biçimi, bebeği rahatlama veya harekete geçirme, onay verme veya onay vermemeye, iletişimi başlatma yada bebeğin taklit etmesini sağlama yöntemleriyle, Çince, ve İngilizce'de yaygın olarak kullanılmaktadır. Bebek dilinin, dünyadaki pek çok toplumda kullanıldığını görmek mümkündür. Bebek dilinin en az on beş farklı kültürde, hem aileler hem çocuksuz yetişkinler hem de çocuklar tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir (Jacobson ve ark. 1983, Papousek ve ark. 1990). Bu nedenle, araştırmacılar, bu konuşma tarzını "Bebek-merkezli" (İnfant-directed) yada "Çocuk-merkezli" (Child-directed), Almanca'da ise "An Kinder Gerichtete Sprachen", iletişim tarzı olarak adlandırmaktadırlar.

Dil edinim olgusuyla, bebek dili kullanımı birbirleriyle ilişkilendirilirken, belli kültüre mensup ailelerin, bebeklerine farklı biçimde davrandıkları akıld tutulması gereken bir noktadır. Ingram'a (1989) göre, bu farklı davranışların, çocuk etkileşiminde ve çocuklara yönlendirilen dil açısından farklılıklara yol açmaktadır. Batılı toplumlarda, çocuklar, kendileriyle iletişim kurulması gereken bireyler olarak algılanırlar. Bunun sonucu olarak da, söz konusu çocuklar, çok büyük oranda dilsel girdiye maruz kalmaktadırlar.

Bebek dili, coğrafi ve kültürel olarak sınırlıdır. Genelde uygun ana-babalık yapma açısından, kültürler arasında çok büyük oranda farklılıklar vardır (Ingram, 1989).

Bebek dilinin kültürel boyutları üzerine yapılan pek çok çalışma, bebek dilinin gerekli olduğu tezini savunmaktadır. Aslında, anne, bebeğine dili, bebek dili vasıtasıyla öğretmekte ve çocuklar, bebek dili olmaksızın ana dillerini etkili bir şekilde öğrenememektedirler. Pye (1983), farklı kültürler arasında bazı farklılıklar bulmuştur.

Yeni doğanın dil gelişimiyle ilgili araştırmalar

Tablo 2 Bebek dili Kullanımının Kültürel Boyutları (Ingram, 129, 1989'dan uyarlanmıştır.)

Dil Grubu	Kültürel Davranışlar	Referanslar
Mundogumorca	Bebekler, bir tehdit unsuru ve kıskançlığa neden olan varlıklar olarak görülürler. Bunun sonucunda, onlar, toplumdaki ayrı tutulmalıdırlar.	Mead (1963)
Mohavece	Bebek, doğduğunda, yetişkinin dilini anlayabilecek kapasitededir.	Deverux (1994)
Japonca	Bebekler, ailelerin devamıdır ve onların ihtiyaçları açıktır. Bebeklerin, kişiler arası yoğun bir iletişime gereksinimi yoktur	Caudill ve Weinstein (1969)
Samoaca	Ahlaki kurallar, ailelerin bebeklerle konuşmalarını sınırlamaktadır.	Ochs (1982)
Java dili	Bebekler, henüz insan değildir.	Goertz (1973)

sınırlı olmasına rağmen, Kaye (1980), bebeğin dilinin bazı karakteristik özelliklerini beş genel sınıflandırmayla ortaya koymuştur: 1) Değişik vurgular, yüksek tonda konuşma vb. melodik özellikler. 2) Ancecik, babacık gibi yapıları içeren kelimeler. 3) Daha az bileşik cümle, daha az yardımcı fiil kullanımı, daha kısa söylemler gibi karmaşık özellikler. 4) Belli zaman kalıbı içinde, aynı kelimelerin ve söz öbeklerinin defalarca tekrarından oluşan özellikler. 5) çocuğun dünyasıyla ilgili konuları sınırlayan içerik özellikleri. White ve Watts (1973), yirmi dört ve yirmi yedi aylık çocukların annelerinin, çocukların sözlere ilgi göstermelerinin, onların daha sonraki safhalarda kapasite gelişiminde kritik rol oynadığını bulmuşlardır. "Mm-hmmm" gibi seslerin bile, çocuğun söylem gelişimine önemli katkıları olduğunu açıklamaktadırlar. Çünkü, "mm-hmmm" tasdik etme sözcüğüyle, bebeğe, onun söylediği şeyin dinlemeye değer olduğunu işaretini verilmektedir.

Çocukların, iki kelimeli tümcelerle iletişime girebildikleri anlam zenginliği aşağıdaki şekilde oluşmaktadır (Slobin, 1972):

Tanımlama: Bak kedicik!; Yer: Kitap orada; Tekrar: Süt süt!; Kaybolan nesnelere: Gitti!; Olumsuzluk: Köpek değil; mülkiyet: Bebeğim; Niteleme: Araba büyük; Nesne-yüklem: Anne koş!; Eylem-dolaylı tümleç: Ona vurdu; Eylem-araç: Kes bıçakla; Soru: Top nerede? Bu listenin en önemli özelliklerinden bir tanesi, bu kuralların tüm dünyadaki çocuklar tarafından kullanılmasıdır. Yukarıdaki tümce örnekleri, İngilizce, Almanca, Rusça, Fince, Türkçe ve Samuaca dillerinden alınmıştır, fakat buradaki kuralları, dün-

yanın herhangi bir yerindeki herhangi bir dile mensup 2 yaşının üzerindeki bir çocuk aynen uygulamaktadır (Slobin, 1972).

Heath (1983), sınıf öğretmenlerini evlerinde kendi çocuklarıyla iletişime girerken gözlemlemiş ve öğretmenlerin, kendi çocuklarına soruları aynen okulda okul öncesi çocuklarına sorduğu yöntemi kullandıklarını bulmuştur. Daha sonra adı geçen öğretmenler, bu yöntemin çocuklardan cevap almak için tek etkili yöntem olduğunu ve bunu da bu yöntemle başarabildiklerini belirtmişlerdir.

2. AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, 24-38 aylık çocukların ana-dillerini edinme sürecinde "bebek dili"ni kullanırken, kelime ve cümle bazında meydana gelen morfolojik ve semantik değişimlerini sınıflandırmak ve bu değişimlerin dünyadaki en yaygın konuşulan dillerden biri olan İngilizce deki "bebek dili"nin semantik ve morfolojisiyle karşılaştırmaktır.

3. YÖNTEM

Bu çalışma, boylamsal bir araştırma olup bu çalışmada, gözleme dayalı bir yöntem kullanılmıştır. Gözlem, "belli bir kimse, yer olay nesne durum ve şarta ait bilgi toplamak için" belli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiştir (Karasar, 1998).

3.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 28-38 aylık oyun çocuk-

ları; örnekleme ise; Burak (24 aylık), Demet (26), Gizem (28), Efnan (32), Ravza (35), İbrahim (34), Buğra (36), Zeynep (38) adlı 8 oyun çoğundan oluşmaktadır.

3.2. Süreç ve Teknikler

Araştırmacı, gözlem türlerinden katılarak gözleme türünü kullanmıştır. Karasar'a (1998) göre, gözlemci, gözlenenlerle birlikte olup, onlardan biri gibi davranır; ideal olarak, onun bir gözlemci olduğu da bilinmez. Araştırmacı, katılarak gözlem türlerinden, aralıklı gözlem çeşidini kullanmıştır. Aralıklı gözlemlerde, belli bir oluşum içinde bulunan gözlem üniteleri, belli zaman aralıkları yada örneklenmiş zaman aralıklarıyla izlenir (Karasar, 1998). Araştırmacı, adı geçen denekleri, belli zaman aralıklarında, denekler, oyun oynarken, bir birleriyle iletişime girerken vb. gözlemlemiştir. Araştırmacı, yeri geldiğinde, deneklerden biriymiş gibi onlara katılmış, onlarla oyun oynamış, onlarla iletişime ve etkileşime girmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada, gözleme dayalı verilerin kaydedilmesini (sayısallaştırmasını) kolaylaştırmak amacı ile bir "gözlem kılavuzu" kullanılmıştır. Bu araştırma, gözleme dayalı boylamsal bir araştırma olduğundan, gözlem süresi, yaklaşık 13 ay sürmüştür.

3.4. Verilerin Kaydedilmesi

Bu araştırmada, gözlem yaparken, anında not almak oldukça güç olduğundan ve not alırken, gözlenen etkileme ve önemli kelimeleri gözden kaçırma olasılığının yüksek olmasından dolayı, gözleme elde edilen verilerin, gözlemden hemen sonra alınan belleğe dayalı notların kaydedilmesiyle sağlanmıştır (Karasar, 1998).

4. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu araştırmada, 24-38 aylık çocukların, anadillerini edinme sürecinde "bebek dili"ni kullanırken, kelime ve cümle bazında meydana gelen semantik ve morfolojik değişimlerin sınıflandırılırken, örneklemdaki çocuklar çeşitli aralıklarla ve çeşitli mekanlarda araştırmacı tarafından gözlemlenmiş ve elde edilen veriler aşağıdaki gibi kaydedilmiştir.

4.1. Çocukların İletişiminde Meydana Gelen Morfolojik Değişimler

4.1.1. Kelime İçindeki Konsonantların (sesiz harf) Değişimi:

· Kelime içindeki /R/, /L/ ye dönüşmektedir:

Radyo için Ladlo; Esra için Esla; Bardak için Baldak; Resim için Lesim gibi.

· Kelime içindeki /Ş/, /S/ ye dönüşmektedir: İŞ için iS ; Şey için Sey; yavaŞ için yavaS; Şeker için Seker gibi.

· Kelime içindeki /C/, /D/ ye dönüşmektedir: OyunCak için oyunDak; CanavaR için DanavaR; GonCa için GonDa; BaCanak için BaDanak gibi.

· Kelime içindeki /Z/, /S/ ye dönüşmektedir: RanZa için LanSa; güZel için güSel; yaZı yaZılır için yaSı yaSılır; iZin vermeZ için iSin veLmeS gibi.

· Kelime içindeki /Ç/, /T/ ye dönüşmektedir: BıÇak için bıTak; Çay için Tay; Çalmak için Talmak; kaÇak için kaTak; AÇaCak için ATaDak gibi.

· Kelime içindeki /T/, /P/ ye dönüşmektedir: KiTap için kiPap; küTüphane için küPüphane kiTapçı için kiPapçı gibi.

· Kelime içindeki /J/, /Z/ ye dönüşmektedir: RöpoRtaJ için LöpoLtaZ; Jale için Zale; Jandarma için Zandalma; BagaJ için BagaZ gibi.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, örneklemdaki çocuklar, kelime içindeki üretimi zor bazı harfler yerine, üretimi ve geçişi daha kolay olan harfleri kullanmayı tercih etmektedirler.

Bunun nedenleri arasında, çocukların biyolojik gelişim sürecinde olmaları ve vokal organlarından dil, diş, dudak, burun, gırtlak ve boğaz yapılarının tam gelişme aşamasında olması ve çocukların ürettiği yaklaşık kelimelerin, motive edici bir melodik tonlamaya sahip olduğu gösterilebilir.

Örneklemda gözlemlenen konsonant değişimleri, başka kültürlerde de bulunmaktadır. Dünyada konuşulan en yaygın dillerden biri olan İngilizce'de de bu örnekleri görmek mümkündür.

İngilizce'de; /M/, /N/ ye, GreeN (Yeşil) için gre-eM; /K/, /S/ ye, kiSS (Öpmek) için kiK, glaSSes (Gözlük) için glaKKes, ChriS için Chrik; /Y/, /L/ ye, loVe (Aşk) için Yove; /C/, /T/ ye, prinCess (Prenses) için prinTess, Car (Araba) için Tar; /R/ ve /L/, /W/ ye Rain (Yağmur) için Wane, Leak (Sızıntı) için Weak; /TH/, /F/ ye, THree (Üç) için Free; /G/, /D/ ye, Grapes (Üzüm) için Drapes; /SE/, /TH/ ye, MouSE (Fare) için mouTH ve Saw (Testere) için THaw şekline dönüşmektedir.

Halliday'in (1975), gözlemleri sonucu, 2.5 ve 4 yaşındaki çocuklardan elde ettiği bu sınıflandırmalar, örneklemdaki çocukların, kelimeleri, daha kolay ve melodik bir tonlamayla üretme çabalarıyla ve söz konusu olan çocuklarının biyolojik gelişim aşamasında olmalarıyla benzerlik göstermektedir.

4.1.2. Kelime İçindeki Konsonantların Yer Değişimi

Örneklemeden elde edilen veriler ışığında, çocuklar, kelime üretirken daha çok konsonantların (sessiz harf) yerini değiştirdikleri gözlemlenmiştir. /G/ ile /B/, Gibi için Bigi; /R/ ile /Y/, Rüya için Yüra; /V/ ile /L/, Tuvalet için Tulavet; /M/ ile /F/, Mutfak için Futmak; /K/ ile /Ş/, aKşam için aŞkam, /Z/ ile /M/, AZime için AMiZe; /K/ ile /L/, çiKolata için çiLoKoLa; /T/ ile /F/, foToğraf için foFoğlaf; /B/ ile /K/, Bisküvi için Küküvi vb. çocukların bu aşamada ürettikleri kelimelere örnek gösterilebilir.

4.1.3. Kelime İçindeki Vokallerin Düşmesi

Örneklemedeki çocukların, kelime üretirken özellikle bazı vokalleri (sesli harf) düşürdükleri yada yuttukları gözlemlenmiştir. Kelime üretirken çocukların yutmuş olduğu vokallere; /E/ vokalinin düşmesi, GazEte için Gaste, Nişte için Yiişte; /I/ vokalinin düşmesi, Televzyon için Televyon; Ayakkabl için Ayakba (2 yaşından küçük çocuklar, "Ayakkabı"yı "Abbaa" şeklinde telaffuz etmektedirler) kelimeleri örnek olarak gösterilebilir.

Yaygın kullanılan dillerden biri olan İngilizce'de de, çocuklar, kelime üretme aşamasında, benzer yöntemlere başvurumaktadırlar. Halliday (1975), çocukların kelime üretme aşamalarını gözlemlerken, çocukların, Türkçe'deki durumun tersine, bazı konsonantları yuttuklarını tespit etmiştir. Çocuklar, örneğin, HeLena için Hena ve BoLogna için Bwony şeklinde telaffuz ederek, /L/ konsonantını yutmaktadırlar.

Bu noktada, çocukların biyolojik gelişimlerini tamamlama aşamasında olmaları bir yana, kelimeleri telaffuz ederlerken, çocukların, bazı vokal ve konsonantları yutmaları, melodik bir özellik taşımalarından dolayı aile ve çevre tarafından hoş karşılanıp destekleniyor olmasından kaynaklanıyor olabilir.

4.2. Çocukların İletişiminde Meydana Gelen Semantik Değişimler

4.2.1. Çocukların Ürettiği Kelimelerde "Benzetme"

Örneklemedeki çocuklar, işaret edecekleri kelimeleri, ses, görünüm, koku, şekil, hareketli veya durgun olması yönlerinden başka kelimelere benzetebilmektedirler. Örneğin, kavunu, şekinden dolayı kavanoz; havai fişegi, fonolojik yapısı ve görünümünden dolayı havai şimşek; pastırma'yı, slogan gibi algılayarak, bastır nah nah; şampuanı, fonolojik yakınlığından dolayı şampiyon; akvaryum'u görüntüsü ve içindeki minik

balıklardan dolayı duygusal bir melodi yükleyerek ah yavlum şeklinde telaffuz etmişlerdir.

4.2.2. Çocukların Ürettiği Kelimelerde "Yankı Sözcük"

Örneklemedeki çocuklar, kelime üretirken, semantikte onomatopoeia (yankı sözcük) diye adlandırılan doğa seslerini veya her hangi bir sesi yansılayan sözcükleri sık sık kullanmışlardır. Çocuklar, örneğin, treni tarif etmek için çuf çuf; araba ve araç için, dü düüt; inek için möö; tavuk için, gıd gıd gıdaaak, horoz için, ürü ürüüüü; at için, dıgıdık dıgıdık dıgıdık; davul için güm güm güm, uyuyan insan için, horrrr horrrr; hapşırma için, haapşuuu vb., yankı sözcükler kullanmışlardır.

Kaye (1980 a), bebek dilinin özel bir kelime hazinesinin olduğunu vurgulayarak, çocukların, tren için choo choo; inek için, moo-cow, araç için bow bow; köpek için doggie; mide, karın için, tummy (stomach, s düşmüş); hapşırma'yı ifade etmek için, attışshoo vb., yankı sözcük olarak sık sık kullandıklarını belirtmektedir.

Buradan, yankı sözcüklerin, telaffuzu, melodik tonlaması, doğal bir ses taklidi olması, çevreden teşvik görmesi nedenlerinden dolayı hem İngilizce'de hem de Türkçe'de çocuklar tarafından sıkça kullanılan bir kelime üretim yöntemi olduğu çıkarılabilir. Yankı sözcükler, söylem biçimine yüklediği motivasyondan dolayı her iki kültürdeki çocukların ilgisini çekmiş olabilir. Bu durum, çocukların hem kelime öğrenimini hem de kelime üretimini kolaylaştırdığından, yankı sözcüklerin, söz konusu çocuklar tarafından benimsenip eğlenceli bir biçimde sıkça kullanılan bir iletişim biçimi olduğuyla açıklanabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, 24-38 aylık çocukların dil gelişimleri ele alınmıştır. Buraya kadar anlaşılan, bebeğin dil gelişiminin uzun bir süreç olduğu, bir düğmeye basarak bir lambayı yakmak kadar kolay olmadığı, bebeklerin dünyaya konuşabilme yetenekleriyle donatılarak geldikleri fakat bu yeteneklerin açığa çıkması için çevrenin destek ve teşviğine ihtiyaç duydukları, çocukların dil gelişimi sürecinde, bazı kültürlerde bebek dilinin farklı bir biçimde kullanıldığı belirlenmiş, bebek diline maruz kalmayan çocukların da er yada geç konuşabildikleri fakat ileri yaşlarda, dili etkili ve yetkin bir şekilde kullanamadıkları ve bu eksikliklerin onların okuldaki akademik başarılarını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Dil gelişim aşamasında olan çocuklara, bebek dili kullanmanın, sadece onların konuşma ve dil yeteneklerini geliştirmeyeceğini aynı zamanda bu çocukların duyu-motor, sosyal, duygusal geli-

şimlerine de büyük katkılar sağlayacağını, çocuğun dil gelişimiyle zihin gelişiminin iç içe olduğu düşünülürse, çocuğun dil gelişiminin zihin gelişimini de otomatik olarak pozitif yönde etkileyeceği anlaşılmıştır.

Bu çalışmada, 24-38 aylık çocukların dil gelişimleri esnasında kullanmış oldukları bebek dilinde, bazı morfolojik ve semantik değişimler gözlemlenmiştir. Bu değişimlerin, çocukların biyolojik, çevresel, sosyal, psikolojik, nörolojik, fizyolojik ve zihinsel gelişim sürecinde olmalarından kaynaklanabileceği sonucuna varılmıştır.

Çocuklarda meydana gelen bu değişimler, aile ve çevre tarafından bir motive aracı olarak kullanılsa da, bebeğin ana dilini hızlı ve standart bir şekilde edinebilmesi için, aile ve çevrenin "bebek dili" yle beraber, yeniden yapılandırma; tekrarlatma; genişletme ve etiketlendirme gibi stratejileri kullanmaları gerekmektedir.

Yetişkinlerin, çocukların dil gelişimlerini hızlandırmak için, onlarla konuşmaya başlarken aşağıdaki stratejileri kullanmaları tavsiye edilebilir:

1. Çocukların ilgisini çekip sürdürmeli ve yetişkin, çocukla yüksek tonda konuşarak, çocuğa sorular yöneltilmelidirler.
2. Yetişkinler, konuşma kalıplarını, dilbilgisini, anlamları, ses ve konuşmaları basitleştirmelidirler.
3. Yetişkinler, çocuğun söylemiş olduğu kısa tümeceyi, geliştirerek yeniden tekrar etmelidirler. Örneğin, çocuğun "süt, süt!" sözcüsüne "Biraz daha mı süt istiyorsun?" şeklinde karşılık verilmelidir.
4. Yetişkinler, çocuğun o andaki kelime hazinesine yeni kelimeler ekleyerek onun kelime hazinesini zenginleştirmelidirler. Örneğin, çocuk oynuyorken, onun yaptığı iş ve eylemi tasvir edip ona ne istediğini sormalıdır. "Duvar yapıyorsun öylemi?" veya "Sandalyeye tırmanmak istiyorsun değil mi?" gibi.
5. Yetişkinler, çocukla iletişime girerken kendisini hem konuşmacı hem de muhatap gibi görmeli ve konuşmayı iki yönlü sürdürmelidirler. Örneğin, "Şeker istiyorsun değil mi?" "Evet sen şeker istiyorsun" gibi hem soru sormalı hem de cevap vermelidirler.
6. Yetişkinler, çocuğun konuşma teşebbüsüne karşılık vermeli ve konuyu değiştirmeden çocuğun ilgi alanında tutarak çocukla iletişimini devam ettirmelidirler.
7. Çocuğun dilsel kapasitesinin nasıl geliştiğini bilmeyen anneler, bebeklerin dil gelişimini zenginleştirecek tekniklerin öğretildiği kurslara devam etmelidirler.
8. Küçük yaşta çocuklar, ninni, şarkı, hikaye ve tekerleme gibi iletişim şekillerine kolayca motive olduklarından, yetişkinler, bu dil oyunla-

rını çocuğun yanında sık sık tekrarlamalıdır.

9. Yetişkinler, çocuğun seviyesine uygun olarak, zaman zaman sürekli anlamlı kelimeler ve cümlecikler kurarak, çocuğa olumlu dil girdisi sağlamalıdır.

10. Yetişkinlerin, çocukla iletişime girdiklerinde, konuşma biçimini, çocukların problem çözme yöntemlerinde yoğunlaştırmaları, çocuklara çift yönlü (dil ve zihinsel) girdi sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Bornstein MH ve Ruddy MG (1984) Infant attention and maternal stimulation, H Bouma ve DG Bouwhuis (Eds.) Attention and Performance, Vol., 10, Erlbaum, London.
- Bruner JS (1981) Intention in the structure of action and interaction, LP Lipsitt ve CK Rovee-Collier (Eds), Advances in Infancy, Vol.,1, Norwood, Ablex, NJ.
- Condon WS (1979) Neonatal entrainment and enculturation, M. Bullova (Eds.), Before Speech: The Beginnings of Interpersonal Communication. Cambridge University Press, Cambridge, England.
- Cooper RP ve Aslin, RN (1990) Preference for infant-directed speech in the first month after birth. Child Development, (61).
- Demirezen M (2003) Yabancı Dil ve Anadil Öğretiminde Kritik Dönemler, Ankara Üniversitesi Dil Derg, (Language Journal), 118.
- Ferguson CA (1977) Babytalk as a Simplified Register, CE Snow ve CA Ferguson (Eds.), Talking to children: Language input and acquisition, Cambridge University Press, Cambridge.
- Freedle R ve Lewis M (1977) Prelinguist Conversations, M Lewis ve L Rosenblum (eds), Interaction, Conversation, and the Development of Language, John Willey, New York.
- Friedlander B (1970) Receptive Language Development in Infancy, Merrill-Palmer Quarterly, 16.
- Gander MJ ve Gardiner HW (1995) Çocuk ve Ergen Gelişimi, (Yayına Haz.: Bekir Onur), İmge Kitabevi, Ankara.
- Halliday MAK (1975) Learning how to mean: Explorations in the development of language, Edward Arnold, London.
- Heath SB (1983) Ways with words. Cambridge University Press, New York.
- Ingram D (1989) First language acquisition: Method, description and explanation, Cambridge University Press, Cambridge.
- Jacobson JL, Boersma DC, Fields RB ve Olson KL (1983) Paralinguistic features of adult speech to infants and small children, Child Development, 54.
- Kabadayı AK (2000) Çocuğun Anadil Gelişiminde Rol Oynayan Etmenler ve Bu Süreçte Yetişkinlerin Rolü ve Bazı Öneriler. Ankara Üniversitesi Dil Derg, (Language Journal), 98.

- Karasar N (1998) Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kavaklı, A. (1992). Çocukluk Yaşlarında Büyüme ve Gelişme, Hilal Matbaacılık, İstanbul.
- Kaye K (1980) Why don't we talk babytalk to babies, *Journal Of Child Language*, 8.
- Moerk EL (1989) The LAD was a lady and the tasks were ill-defined, *Developmental Review*, 9.
- Papusek M, Papusek H ve Symmes D (1991) The meanings of melodies in motherese in tone and stress languages, *Infant Behavior and Development*, 14.
- Papusek M, Bornstein M, Nuzzo C, Papusek, H ve Symmes D (1990) Infant responses to prototypical melodic contours in parental speech, *Infant Behavior and Development*, 13.
- Papusek M, Papusek H, ve Bornstein M (1985) The naturalistic vocal environment of young infants, T.M. Field ve N. Fox (Eds.), *Social Perceptions in Infants*, Ablex, Norwood, NJ .
- Pye C (1983) Quiche Mayan Speech to Children, *The Journal Of Child Language*, 13.
- Shatz M (1984) Contributions of mothers and mind to the development of communicative competence, M. Perlmutter (Ed.), *Minnesota symposia on child psychology*, vol., 17, Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Slobin D (1972) Children and Language: They learn the same way all round the world. July, *Psychology Today*.
- Snow CE (1977) *Talking to children: Language input and acquisition*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Staats A (1969), *Learning, Language and Cognition*, Harper & Row, New York.
- Uyanık İA (2001) Çocukta Dil Gelişiminde Çeşitli Boyutlar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Derg.*, 3.
- Webber L (1998) *Baby talk Magazine* .
- White BL ve Watts JC (1973) *Experience and Environment*. Vol. 1, Englewood Cliffs, Prentice-Hall, NJ.
- Yörükoğlu A (1979) *Çocuk Ruh Sağlığı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Yussen SR ve Santrock JW (1978) *Child Development*, Dubuque, Brown . ■